

(koji cijene i tuđe zdravlje po pozivu) i književnici i jezikoslovci i svećenici.

Adalbert REBIĆ

CARLO BALIĆ OFM. PROFILO-IMPRES-
SIONI-RICORDI. A CURA DI PAOLO ME-
LADA OFM E DINKO ARAČIĆ OFM.
Rim 1978, stranica 311.

U ovom komemorativnom ZBORNIKU objelodanjenju prigodom prve godišnjice smrti (1977–1978) razni pisci obnovili su svoja sjećanja na velikog teologa međunarodnog značenja Karla Balića. ZBORNIK počinje pismom Pape Pavla VI. koje mu je poslao još prije smrti.

U prvom dijelu Zbornika Dinko Aračić (Profilo biografico di Carlo Balić) daje biografski profil Karla Balića. Balić je najveći dio svoga života posvetio širenju pobožnosti prema Gospi i produbljivanju nauke o njoj (mariologije). Aračić pokušava pokazati kako se ta njegova ljubav prema Gospi očitovala već u djetinstvu pa se razvila u vrijeme studija teologije (osobito u Louvainu i u Rimu). Imao je velik udio u proglašenju vjerske dogme o uznesenju Gospe na nebo. U tu je svrhu izdao knjigu *Testimonia de assumptione BVM ex omnibus saeculis* (Svjedočanstva o uznesenju BDM iz svih stoljeća). Svojim marijanskim i mariološkim međunarodnim kongresima bijaše glavni animator marijanskog pokreta pedesetih godina našeg stoljeća. Osnovao je *Marijansku akademiju* (1946) koja je kasnije prerasla u *Međunarodnu i papinsku akademiju*. Dugo je godina bio predsjednik te akademije i upravo u tom svojstvu organizirao međunarodne mariološke i marijanske kongrese. Imao je i velik udio u formuliranju i u konačnoj redakciji VIII. poglavlja dokumenta *Lumen gentium* (dokument II. vatikanskog sabora o Crkvi).

U drugom dijelu autori prikazuju Balićevu znanstvenu djelatnost. Pietro Scapin osvjetljuje znanstvenu osobnost Karla Balića ističući njegovo zalaganje za obnovu skotizma. Candido Pozo obrađuje Balićev doprinos mariologiji. Dinko Aračić donosi potpunu bibliografiju Karla Balića (1926–1976 godine 485 naslova).

U trećem dijelu sabrani su utisci mnogih suradnika, prijatelja i poklonika Balićevih. J. Alonso osvjetljuje njegov lik i karakter pod naslovom *Parce mihi: Dalmata sum!* F. Antonelli prikazuje Balića kao čovjeka, znanstvenika i franjevca. A. Augustinović, P. -H. Bara-

be, D. Bertetto, G. M. Besutti i još tridesetak drugih istaknutih javnih radnika, osobito teologa, opisuju svoja sjećanja na Karla Balića.

U četvrtom dijelu su sabrani svi govori održani na pogrebu Karla Balića u Hrvatakoj, u Splitu 1977. godine.

Ovaj je ZBORNIK velik doprinos boljem poznavanju Balićeve osobe i njegova djelovanja na području međunarodne mariologije. Iz svih tih mnogobrojnih napisa proizlazi da je Balić uistinu najzaslužniji za štovanje Gospe u ovom stoljeću. Proizlazi i to kako je velik utjecaj imao općenito na području teoloških istraživanja pedesetih i šezdesetih godina ovog stoljeća. Mnogi međunarodni teolozi ističu uz njegov znanstveni rad i njegovo rodoljublje: uvijek se predstavljao kao *Hrvat i franjevac*. Po njemu su mnogi u svijetu saznali za Hrvatsku.

Adalbert REBIĆ

LJUDEVIT RUPČIĆ, PRAVI BOG I PRAVI
ČOVJEK. Metanoja 60, Kršćanska sadašnjost,
Zagreb 1981, str. 79.

Knjiga *Pravi Bog i pravi čovjek* predstavlja piščeva razmišljanja o Bogu, o Isusu Kristu i o čovjeku. To su stare teme, barem onoliko stare koliko je staro kršćanstvo. No pisac je pokušao razmišljati na temelju Svetog pisma i na način koji je pristupačan suvremenu čovjeku. Zahvatio je te teme egzistencijalno.

Riječ „Bog“ tako često izgovaramo, a da pri tome imamo tako različite slike i sadržaje. Teško je jednom riječju izraziti onoga koji nadilazi ljudsko iskustvo, koji spada u nadnaravni svijet. Zato su ljudi o Bogu oduvijek govorili u slikama koje su bile uvijek više ili manje savršene odnosno nesavršene. I često su puta pod tim pojmom ljudi više mislili na ono što *nije* Bog nego na ono što *jest* Bog, jer je lakše znati što Bog nije nego što uistinu jest. „Boga naime nitko nikada nije vidio!“ (Iv 1, 18). Zato često onaj tko odbija Boga odbija njegovu nesavršenu sliku ili predodžbu a ne njega samoga. I teško je prema tome odrediti točno tko je vjernik a tko nevjernik. To uostalom može samo Bog sam odrediti. Krivu predodžbu o Bogu često su imali, i imaju je, i vjernici a ne samo nevjernici. Mnogi su Boga mjerili ljudskim interesom— i mjere ga još uvijek. Mnogima je stoga (i među kršćanima) Bog zapravo idol a ne pravi Bog. Još uvijek ima onih koji Boga trebaju kao žandara, kao oštrog suca, kaznitelja i osvetitelja; kad se već oni sami ne mogu

drugima osvetiti, 'neka im se osveti Bog'. „Još uvijek ima mnogo predstava o Bogu koje od njega tvore krivca ljudske krivnje, ostvaritelja ljudskih planova, čuvara stranačkih interesa, graditelja nepravednih političkih, državnih, privrednih i društvenih struktura i oblika, zakonodavca protuljudskih zakona. U tim i sličnim predočavanjima Boga ima ponešto istine da je Bog čovjekova projekcija i izmišljotina“ (str. 9).

Tko je Bog, objavio nam je Isus Krist. „U Kristu je Bog objavio sebe i čovjeka. Bog se pokazao kao 'Bog okrenut čovječanstvu!' (Schillebeeckx), čovjek veći od sebe“ (str. 12). Krist je mjesto gdje se susreću Bog i čovjek, most kojim Bog s očinskom ljubavlju dolazi čovjeku i čovjek sa sinovskom ljubavlju Bogu (usp. str. 12). Bog je u Kristu i preko Krista dokazao svoju ljubav prema čovjeku. Krist je Božja riječ i poruka ljudima da će po njemu, u njemu i s njim svi zajedno biti sudionici Božjega života i slave. Zbog njega i po njemu ljudi imaju takvu budućnost koju ni smrt ne može uništiti. Zato tko god traži pravoga čovjeka, put će ga dovesti do Krista. Tko god iskreno štuje Boga nužno mora poštivati i čovjeka u svoj njegovoj osobnosti, samostalnosti i slobodi.

Pod naslovom „Što je Božić“ pisac razlaže veličinu Božje ljubavi po kojoj Bog želi biti u čovjeku i s čovjekom. „Kristov Bog nije izmišljotina, projekcija i ljudska tvorevina, nego Onaj koji neuke uči, gladne hrani, bolesne iscjeljuje, mrtve uskrsuje i svakoga ljubi“ (str. 17). Bog nikoga ne želi iznevjeriti. Za svakoga ima nade, jer za svakoga ima ljubavi. U ljubavi ide Bog nekada do sablazni, samo da ne bi iznevjerio nijednog čovjeka. „Krist otkriva da Bog ne mrzi manje grijeh nego samo više ljubi grešnika!“ (s. 19). I sve su to razlozi zašto svake godine treba slaviti Božić.

Pod naslovom „Evo čovjeka!“ pisac razobličuje svu veličinu ali i svu bijedu čovjekovu i pokazuje da je jedino Krist odgovor u skladu s čovjekovom veličinom i bijedom. U Kristu je Bog posvjedočio da je on Bog ljudi i da je čovjek biće koje je upućeno na Boga i uza nj vezano. Bog je čovjekova budućnost, čovjekova budućnost u uskrslome i proslavljenome Kristu („Uskrsnuo je!“). S Isusom nije sve svršilo na križu, nego je na križu s njime tek sve započelo. Raspeti postaje stožer povijesti. „Od ljudi odbačeni povlači za sobom milijarde sljedbenika. Od Boga 'ostavljeni' dobiva naziv Sina Božjega“ (s. 26). Raspeti Isus živi u srcima mnogih koji sačinjavaju njegovu Crkvu. On je uskrsnuo! „Uskrsnuće je zbilja događaj, ali takav koji se ne mo-

že uslikati... Ono prelazi granice koje povijesna znanost može utvrditi. Ono prelazi granice povijesnoga i materijalnoga i ulazi u zbiljnost Božju. Jer, ono po sebi, nadilazi sav iskustveni svijet; čovjeku nedostaju pravi i prikladni pojmovi da je obuhvati i potpuno izrazi. Zato se svjedoci uskrsnuća, apostoli i pisci riječi Božje, govoreći o Nevidljivome a istodobno Živome, služe, kao jedino mogućim, slikama iz ovozemaljskog, vremensko-prostornog svijeta. Tako nastoje Uskrsloga učiniti 'vidljivim' i 'razumljivim'. Samo 'uskrsnuće' ili 'buđenje' koje su upotrijebili, slikoviti su pojmovi, koji su preuzeti iz buđenja i ustajanja iz sna. Tim slikovitim govorom čovjek kuša bolje izreći neizrecivo i posvjedočiti nevidljivo, a zbiljno“ (s. 29). „Srž i bit svjedočanstva o uskrsnuću jest istina da Isus, unatoč smrti, živi“ (s. 29). „To nipošto nije povratak a prijašnje, vremensko-povijesne uvjete. Isuš je jednom zauvijek ostavio iza sebe smrt i stupio u novi, vječni 'nebeski' život“ (s. 29).

Takvim stvarnostima čovjek ne može drugo nego pokloniti vjeru. A vjera nije nešto apstraktno, nešto nekorisno, nego nešto što zasijeca duboko u bit samoga čovjeka, u njegov život. Vjera nije apstrakcija nego život. Nesreća je što su ljudi podijeljeni na vjernike i na nevjernike (ateiste). Ima naime mnogo vjernika koji ne vjeruju, kako bi to evanđeoski trebalo vjerovati, a ima mnogo nevjernika koji ipak silom svoga humanizma vjeruju, vjeruju barem divinizaciji čovjeka. Zanimljiva je u tom kontekstu Isusova parabola o milosrdnom Samarijancu. Ona je „najantiklerikalnija. Pravovjernici, svećenik i levit, prošli su bezosjećajno pokraj na smrt ranjenog čovjeka, a pristupio mu je nevjernik Samarijanac“ (s. 38–39). „Ateisti bi možda i vjerovali, ali se sablažnjavaju nad onim što ih u tom smetaju u Crkvi“ (s. 39). A ima mnogo toga što ih s pravom smeta. „Mnogi su od njih ostavili kršćanstvo da bi spasili čovjekovu slobodu, dostojanstvo i stvaralačku moć“ (s. 39). To je krivo. To je zapravo nesreća. Krivo je i nekršćanski suprotstavljati Boga i čovjeka. Jer „Bog je tako ljubio svijet da je svoga Jedinorođenca predao svijetu!“ (Iv 3,16). Mi kršćani često Boga tražimo u oblacima, a zaboravljamo da Bog živi u čovjeku (Gandhi). Mi smo kršćani često u teoriji dobri, a u praksi smo često (u najmanju ruku) bezuspješni. Kršćanstvo nije i ne može biti neka teorija, neka ideologija, nego praksa, život. *Isusa se ljubi toliko koliko se ljubi bližnjega*. Postoji uvijek opasnost da se vjera svede samo na vikanje: „Gospodine! Gospodine! (u misli, u molitvi, u propovijedi). Mnogi su Isusa internalizirali na nebo, a on ipak želi biti među nama. Želi biti u našem bliž-

njem, u našem susjedu, Zato treba i bližnjega i neprijatelja ljubiti. Ljubiti neprijatelja trebamo ne samo teoretski (kao što to često ostvarujemo u Crkvi), nego baš konkretno: ljubiti čovjeka koji nam je neprijatelj, koji se s nama ne slaže u idejama, koji možda čak protiv nas radi! A kako ćemo ljubiti neprijatelje, kad smo i prijatelje, ljude unutar Crkve, prezreli, odbacili, otpisali, onemogućili?! Lako je ljubiti crncu u Kongu (kojega ne vidiš, kojega ne mirišeš, koji ti ne smeta), ali treba ljubiti čovjeka u Crkvi, u našoj zajednici, čovjeka svećenika, čovjeka laika (kako smo već vjernike podijelili!). Ako kršćani (a kršćani očito nisu samo laici!) uistinu počnu ljubiti čovjeka, i prijatelja i neprijatelja, onda će postati ovomu svijetu vjerodostojniji. Ateizam i nevjera ne može se ničim drugim ukloniti i pobijediti, nego čovječnijim življenjem, vršenjem ljubavi i pravde, pristupanjem k svakom čovjeku, razumijevanjem svakog čovjeka... Tako je uostalom Krist pobijedio grijeh, pobijedio neprijatelje.

Knjižica *Pravi Bog i pravi čovjek* je pobuda i polazište za istinska razmišljanja o Bogu i čovjeku i o odnosu čovjekovu prema Bogu i prema bližnjemu svomu. Razmišljanja su nadahnuta mnogim filozofskim i općeljudskim saznanjima, ali su nadasve ukorijenjena u Bibliji. Ukorijenjena su u Bibliji ne samo po navodima (nema ih mnogo u srazmjeru predmeta), nego po duhu i po mentalitetu. Duh je biblijski; jezik i govor su biblijski; misli su biblijske. Autentično biblijske. Pisac se nije dao okovati predrasudama, obzirima i konformizmima. Njegovo je razmišljanje iskreno, angažirano i pobudno. Uistinu, ako sami sebi želimo dobro, onda moramo sami sebi istinu priznati i reći. Moramo stvari i stvarnosti nazvati pravim imenima. Zlu moramo naći korijene da bismo ga odstranili. Vjerujem da je ta knjižica mnogome pomogla da učinkovito, s plodovima, razmišlja o sebi i o svome stavu prema Bogu i prema zajednici u kojoj živi. A onome koji je još nije pročitao, ona će pomoći da bude bolji i učinkovitiji, egzistencijalniji kršćanin. Jer formalnih kršćana imamo napretek. Premalo imamo kršćana koji bi to bili u pravom smislu riječi. Kršćanin biti znači slijediti put Isusa Krista, živjeti životom Isusa Krista; onog Isusa Krista koji je priznao čovjeka i grešnika, i carinika i preljubicu; onoga Isusa Krista koji je k svakome čovjeku prišao pa bio on grešnik, carinik ili preljubnica; onog Isusa Krista koji je razbojniku rekao; „Još danas ćeš biti sa mnom u raj!“; onog Isusa Krista koji nije nijednog čovjeka isključio nego svakome omogućio pristup k Bogu. Kako smo daleko od toga Krista! Po-

trebno je stoga takvom knjigom kao što je *Pravi Bog i pravi čovjek* sve kršćane, a ne samo laike (objekte naših propovijedi!) potaknuti na razmišljanje i – daj Bože! – na djelovanje. Zahvaljujem piscu za ove retke.

Adalbert REBIĆ

A. BRUNOT, SVETI PAVAO I NJEGOVA PORUKA. Priručna enciklopedija vjere 2, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980. Str. 152.

U nizu *Priručna enciklopedija vjere* objelodanjen je kao 2. svezak napis A. Brunota o svetom Pavlu i njegovoj poruci. Ovaj niz želi našeg vjernika upoznati sa svom kršćanskom stvarnošću.

Sveti je Pavao neobična veličina u povijesti kršćanstva: čovjek mislilac (kao Grk), čovjek akcije i organizacije (kao Rimljanin) i čovjek mistike i strastvene ljubavi (kao istočnjak, Izraelac). Poznavao je temeljito Sveta pisma. Bio je školovani židovski rabin. Postao je gorljivi kršćanski apostol–misionar. Iznio je Kristovu poruku iz svijeta židovstva u široki rimski svijet, u svijet poganstva i barbarstva. Svima je omogućio da postanu Kristovi učenici i sljedbenici. Napisao je pisma koja kršćanima postadoše sveta, dio Svetog pisma. Ta su pisma prigodna ali prodahnuta snažnim i novim duhom. U njima je dotaknuo najteže probleme koji muče čovjeka. On ih je produbio u Kristovu svjetlu. On se dotaknuo najtjeskobnijih i najstvarnijih problema: problema našeg porijekla i našeg udesa, zla i Zloga, našega ja i svemira, vremena i povijesti, grijeha i milosti, rada i ženidbe, trpljenja i smrti, društvenog i obiteljskog života. Stoga je nemoguće studirati njegovu teologiju, metafiziku i moral, a ne studirati okolnosti i uvjete u kojima je živio, radio i pisao. Kad Pavao iznosi neku nauku, on uvijek polazi od neke činjenice iz svog apostolskog života i iskustva.

Upravo je zato potrebno uzeti ovu kratku knjižicu u ruke. Ona je napisana da čitatelja dovede do praga Pavlovih pisama. Pisac je poznati francuski biblicist. Napisao je nekoliko djela s biblijskom tematikom. U ovoj knjižici najprije prikazuje život sv. Pavla (ss. 11–55). Zatim predstavlja Pavlova Pisma i iznosi na temelju kratke analize njihov sadržaj i poruku (ss. 55–147). Pisac piše razumljivo, iznosi podatke o Pavlovu životu sa sigurnošću jednog učenjaka bibličara i analizira poslanice kao vrсни egzeget. Zato će ta knjižica izvršno poslužiti prije svega sveće-